

ПРОБЛЕМ КОРУПЦИЈЕ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ И МУЛТИЕТНИЧКА ДРУШТВА

Драган Јовашевић – Универзитет у Нишу

Апстракт

Међу службеним кривичним делима се посебно издвајају кривична дела корупције која представљају само различите облике и видове испољавања злоупотребе службеног положаја. Ради се о различитим облицима и видовима активног (давање мита) и пасивног (примање мита) подмићивања која познаје велики број савремених кривичних законодавстава, али и више међународних аката, у првом реду аката Уједињених нација, Савета Европе и Европске уније. Због изузетне опасности од коруптивних понашања појединаца и група посебно у транзиционим и мултиетничким друштвима, и међународна заједница (универзална међународна организација оличена у Уједињеним нацијама као и регионалне организације у првом реду Савет Европе и Европска унија са одговарајућим организацијама и агенцијама у свом саставу) је кроз низ међународних правних аката поставила солидну правну основу и инструментаријум за организовану заједничку акцију у откривању, кривичном прогону, процесуирању и сузбијању оваквих противправних понашања. У том погледу посебно су значајне активности Европске уније о чијим напорима као и активностима специјализованих међународних безбедносних организација управо говори овај рад.

Кључне речи

корупција, кривично дело, одговорност, санкције, међународна заједница, правни акти

Abstract - The Problem Of Corruption In International Criminal Law And Multi Ethnic Society

The corruption is very often official criminal offence. These are very diverse forms of manifest to show of duty abuse. The corruption include two criminal offences : the giving bribe (active bribery) and the receiving bribe (passive bribery). All the modern criminal codes are prescribed these criminal offences with stern penalties. Also, many international organisations (UN, Council of Europe, European Union etc.) have brought more international legal acts against corruption and their perpetrators. These international legal acts and activity of these international political and safety organisations and other special organisations have made of ground for organise and systematic combat against corruption. In this paper the author has analysed characteristics of these international legal acts and activity of international community against corruption.

Key words

corruption, crime, responsibility, criminal sanctions, international community, legal acts

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Управо зато што још увек не постоји јединствени и опште прихваћени појам и дефиниција корупције¹, иако се ради о појави давнашњег порекла у правној, социолошкој², филозофској, безбедносној, политиколошкој и другој литератури се могу пронаћи различита одређења овог појма. При томе поједини аутори дају јасне, прецизне и концизне дефиниције за разлику од оних који описним путем покушавају да што шири круг различитих облика појавног манифестовања корупције подведу под обележја и карактеристике овог појма. Има и оних аутора који се задовољавају простим тумачењем законом одређеног појма корупције (кроз кривична дела примања мита и давања мита), и то најчешће због појма како је одређен у одредбама кривичног законодавства односно државе. Наравно да при томе можемо разликовати дефиниције овог појма у међународној, односно у унутрашњој, националној литератури³.

Дакле, основу за организовану друштвену реакцију против учинилаца кривичних дела корупције чине акти међународне заједнице⁴. Пошто је ипак оштрица борбе против кривичних дела корупције и поред низа међународно правних аката донетих у оквиру и под окриљем универзалних међународних организација⁵ (Уједињених нација и њених органа) односно регионалних организација (у првом реду Савета Европе као најзначајније политичке и безбедносне регионалне организације у Европи)⁶, ипак у националним оквирима, то је излагање о кривичноправним аспектима, обележјима и карактеристикама кривичних дела корупције непотпуно ако се бар у кратким цртама не укаже на упоредно правна решења ових инкриминација у позитивноправним системима неких европских држава⁷.

2. КОРУПЦИЈА И МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Међународна заједница се рано суочила са опасношћу од корупције⁸. Наиме, корупција представља један од основних облика феноменолошког испољавања организованог криминалитета и то криминалитета изузетно високог степена тежине и опасности са тешким последицама по појединца и друштво⁹. Овде се, наиме, ради

¹ Д. Деренчиновић, Мит о корупцији, Зборник Правног факултета у Загребу, Загреб, број 6/2001. године, стр. 1465-1468

² Д. Полшек, Социолошка објашњења корупције, Друштвена истраживања, Загреб, број 2-3/1999. године, стр. 443-455

³ В. Алибунарић, Улога медија у борби против корупције, Загреб, 2002. године, стр. 56-69; Н. Сачић, Корупција, судство и медији, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3-4/2003. године, стр. 361-375

⁴ Р. Цврчић, Корупција и инструменти њезина сузбијања у међународној заједници, Рачуноводство и финансије, Загреб, број 8/2000. године, стр. 63-69; Д. Деренчиновић, Приказ Конвенције УН против корупције, Право и порези, Загреб, број 3/2004. године, стр.38-46

⁵ Д. Деренчиновић, Коментар Конвенције УН против корупције, Загреб, 2005. године, стр. 81-94

⁶ В. Ђ. Деган, Б. Павишић, Међународно казнено право, Ријека, 2005. године, стр. 204-206

⁷ Р. Асприн, Мит и корупција, Загреб, 2003. године, стр. 139-156

⁸ С. Васиљевић, Република Хрватска и међународна заједница пред изазовом корупције, Правник, Загреб, број 1-2/1999. године, стр. 136-160

⁹ Д. Датзер, Корупција – системска или индивидуална слабост, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1-2/2005. године, стр. 249-261

о организованим, често прикривеним, дуготрајним активностима појединаца, група и организација у земљи или иностранству са циљем да путем новца или друге имовинске користи подрију темеље власти, законитост у поступање јавних служби, односно владавину права и на тај начин повреде или угрозе људска права других лица¹⁰.

Но, поред низа међународноправних аката¹¹ који су донети од стране универзалних и регионалних међународних организација, од посебног су значаја за борбу против корупције коју воде поједине државе¹², па тако и наша, у сузбијању, супротстављању и спречавању корупције и међусобни, билатерални и регионални акти¹³ закључени од стране надлежних органа појединих држава. У том погледу од посебног је значаја један такав билатерални уговор закључен са Републиком Словенијом 6. априла 2001. године.

Тако је 6.априла 2001. године тадашњи министар унутрашњих послова СР Југославије у име наше земље потписао са Републиком Словенијом "Споразум о сарадњи у борби против организованог криминала, трговине опојним дрогама и психотропним супстанцијама, тероризма и других тежих кривичних дела"¹⁴. Овим се споразумом утврђују основи за институционализовање заједничке сарадње и напора у спречавању ових негативних, криминогених и антибезбедносних појава : организованог криминала, корупције, тероризма, трговине опојним дрогама и других тежих кривичних дела (то су кривична дела која су забрањена националним кривичним законодавством казном затвора од пет година или тежом казном).

Даље, овај споразум утврђује основе заједничке сарадње полицијских и правосудних органа обе државе и усклађивање њихових заједничких акција као што су :

1. размена информација,
2. обављање полицијске активности,
3. сарадња у истрагама појединих кривичних дела (за дела извршена на територијама ових држава или од стране држављана ових држава без обзира где су дела извршена),
4. размена резултата криминалистичко техничких истрага и
5. координирање и усмеравање полицијске сарадње.

¹⁰ К. Холтз, Корупција у полицији, Избор, Загреб, број 4/1998. године, стр. 267-275; Т. Тарле, Корупција у јавној управи, Правник, Загреб, број 2/2004. године, стр. 129-141, Н. Пантелић, Улога и значај сектора унутрашње контроле полиције у борби против корупције, Ревизија за безбедност, Београд, број 1/2007. године, стр. 17-20

¹¹ Д. Јовашевић, М. Гајић Гламочлија, Корупција у светлу заштите људских права, Београд, 2008. године, стр. 128-136

¹² Р. Тановић, Корупција и борба против корупције, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1-2/2005. године, стр. 357-375

¹³ G. Meško, A. Anžič, Corruption in Central and Eastern Europe at the turn of Millenium, Ljubljana, 2000. godine, str.47-53

¹⁴ Овај је споразум ратификован од стране Скупштине СРЈ и објављен у Службеном листу СРЈ – Међународни уговори број 4/2001

Овим је споразумом формирано заједничко координационо тело - Одбор који има за циљ да координира заједничке активности у извршавању обавеза преузетих споразумом за ове земље потписнице, с тим да је установљена и периодична сарадња ресорних министара полиција. И коначно, од значаја је за ефикасно и квалитетно супростављање различитим облицима и видовима прекограничног криминала, па тиме и корупцији у Европи, посебно за земље југоисточне Европе недавно потписана и ратификована Конвенција о полицијској сарадњи у југоисточној Европи¹⁵ коју су потписали министри унутрашњих послова : Албаније, Босне и Херцеговине, Македоније, Молдавије, Румуније и Србије.

Свакако да у овом погледу посебан значај има и деловање Пакта за стабилност југоисточне Европе али и низа других међународних организација као што су : Интерпол (међународна организација криминалистичке полиције) и Еуропол¹⁶.

3. ЕВРОПСКА УНИЈА И СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

Још је Споразум између влада држава Економске уније Белелукс, Савезне Републике Немачке и Француске Републике о постепеном укидању контрола на заједничким границама (познат као споразум из Шенгена) закључен 14. јуна 1985. године (а потом и одговарајућа Конвенција о примени споразума из Шенгена од 19. јуна 1990. године у делу трећем под називом : "Полиција и безбедност" у чл. 39-91) у поглављу првом, међу "Краткорочним мерама" у члану 9. одредио обавезу за стране уговорнице да интензивирају и појачају сарадњу између својих царинских и полицијских органа, посебно у борби против криминала, а нарочито ... против пореских и царинских утаја и проневера¹⁷.

Потом следи Уговор о Европској унији¹⁸ из Мастрихта закључен 7. фебруара 1992. године. Овај Уговор у члану К.1. тачка 7. одређује да су ради остварења циљева Европске уније, посебно слободног кретања лица, утврђена питања од заједничког интереса у које спада и "правосудна сарадња у кривичним стварима". На тај начин су формирана три стуба Европске уније¹⁹. Овај трећи стуб – сарадња држава чланица у области правосуђа и унутрашњих послова је институционализован у тачки 9. ("Наслов VI) који разрађује "полицијску сарадњу у циљу превентивног деловања и борбе против тероризма, недозвољене трговине опојним дрогама и других тешких облика међународног криминала"²⁰.

¹⁵ Службени гласник Републике Србије број 70/2007 од 23. јула 2007. године

¹⁶ W.J. Clifford, Resolving judicial corruption while preserving judicial independence – comparative perspectives, California Western International Law Journal, San Diego, број 2/1998. године, стр. 341-351

¹⁷ Д. Лопандић, М. Јањевић, Споразум из Шенгена – за Европу без граница, Београд, 1996. године, стр.9-17

¹⁸ Више : Д. Митровић, О. Рачић, Право Европске уније, Београд, 1996. године; Б. Бабић, Г. Илић, Југославија и Европска унија, Београд, 1996. године

¹⁹ Н. Бодирога Вукобрат, Посебности правне природе Европске уније, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, Сплит, број 38/2001. године, стр. 351-369

²⁰ Д. Лопандић, М. Јањевић, Уговор о Европској унији – од Рима до Мастрихта, Београд, 1995. године, стр. 114-118

За реализацију постављених циљева у оквиру "трећег стуба" предвиђени су специфични инструменти као што су:

1. утврђивање заједничких ставова,
2. усвајање "заједничке акције" и
3. закључење конвенција у областима од заједничког интереса.

Овај Уговор садржи и еволутивну клаузулу (члан К. 9) која омогућава развој и разраду појединих одредби као и две декларације, од којих посебно, за тему нашег рада истичемо, Декларацију (број 32.) о сарадњи између полиција. Ова Декларација предвиђа :

1. усвајање конкретних мера код усклађивања истражних радњи,
2. формирање банке података,
3. усклађивање разлика у вођењу истражног поступка и
4. мере за стручно оспособљавање службених лица²¹.

Даљи допринос Европске уније у супростављању организованом транснационалном криминалитету представља Декларација о борби против организованог криминала²² која је усвојена 18. септембра 1992. године у којој су министри правде и унутрашњих послова држава чланица Европске уније нагласили одговорност држава за вођење борбе против криминала на њиховим територијама, али су указали и на међународни прекогранични карактер опасности које представљају Мафија и остале организације међународног криминала. У том смислу су потврдили потребу јачања ефикасне сарадње између надлежних органа држава чланица.

У циљу остварења овако постављених задатака, министри су се сагласили о потреби :

1. развоја сарадње у циљу конфискације производа који су добијени као резултат кривичних дела,
2. превенције и кажњавања трговине опојним дрогама и прања новца²³,
3. организовања оштрих акција против компанија које учествују у организованом криминалу и
4. настављања активности у циљу побољшања поступака екстрадиције између држава чланица²⁴.

²¹ S. White, Protection of the financial interests of the European Communities, Hague, 1998. године, стр.67-79

²² Д. Лопандић, М. Јањевић, Споразум из Шенгена – за Европу без граница, оп.цит. стр.187-188

²³ У борбу против прања новца укључени су разни органи и групе у оквиру Европске уније као што су : Група 15, Базелски комитет, Одсек за усклађивање борбе против кријумчарења

²⁴ У протеклом периоду Европска унија је уложила велике напоре у доношењу низа правних аката управљених на спречавање и сузбијање прања новца као што су : Препорука у вези борбе против прања новца од 29. новембра 1993. године, Одлука о прослеђивању Европском парламенту докумената о организованом међународном криминалу од 13. јула 1994. године, Закључци о организованом међународном криминалу од 29. новембра 1993. године, Извештај о прању новца од 20. јуна 1994. године, Извештај о организованом криминалу у Европској унији од 10. марта 1995. године

Тиме је учињен значајан напредак у трансформацији међудржавних односа држава чланица Европске економске заједнице у Европску унију²⁵ који је својевремено инаугурисан Јединственим европским актом од 16. јануара 1986. године²⁶.

Уговором из Амстердама који је усвојен 2. октобра 1997. године успостављен је простор слободе, безбедности и правде у оквиру Европске уније²⁷. Тиме је заправо извршена трећа значајнија институционална реформа ове европске регионалне економске, политичке и безбедносне организације. У члану Б, наведени су између осталог и следећи циљеви Уније :

1. да потврди свој идентитет на међународној сцени, посебно вођењем заједничке спољне и безбедносне политике што подразумева и постепено утврђивање заједничке одбрамбене политике која би у догледно време могла довести до заједничке одбране и
2. да одржи и ојача Унију као простор слободе, безбедности и правде у оквиру кога је слободно кретање лица обезбеђено уз паралелно усвајање одговарајућих мера из области контроле спољних граница, азила, имиграције и превенције криминала²⁸.

Остваривање ових циљева, је у Уговору затим разрађено у одговарајућим поглављима. Тако је у поглављу о полицијској и правосудној сарадњи у кривичним стварима истакнуто у члану 29. (раније члан К.1) да се наведени циљеви Европске уније постижу²⁹ :

1. спречавањем и борбом против организованог и другог криминала, а посебно... корупције³⁰ ... и
2. ближом сарадњом правосудних и других надлежних органа : полицијских, царинских и др. у државама чланицама директно или посредством преко Европске полицијске службе (Еуропола)³¹.

²⁵ Б. Кривокапић, Лексикон међународног права, Београд, 1998. године, стр.119-122

²⁶ Р. Вукадиновић, Европска економска заједница, Београд, 1991. године, стр. 54-67. Иначе, Јединствени европски акт не спомиње изричито сарадњу у области правосуђа и унутрашњих послова, већ се она на посредан начи спомиње само у две декларације које се односе чл. 13-19. Акта и у одредбама које се односе на Суд правде, док члан 100.А Акта управо истиче националну јурисдикцију у овим областима.

²⁷ У иностраној правној литератури у последње време све чешће се говори о "европском казненом праву" или "европском правосудном казненом простору" чију основу чине међународни извори донети у оквиру и под икриљем Савета Европе и Европске уније (Б. Павишић, Казнено право Вијећа Европе, Загреб, 2006. године, стр. 14-15)

²⁸ Д. Лопандић, Уговор о Европској унији – Рим, Мастрихт, Амстердам, Београд, 1999. године, стр. 37-46

²⁹ М. Јањевић, Трећи стуб Европске уније, Београд, 2003. године, стр. 219-223

³⁰ Значајну улогу у борби против корупције, посебно државних функционера имају закључци увојени на 19. европској конференцији министара правосуђа која је одржана на Малти јуна 1994. године када је усвојен предлог Мултидисциплинарне радне групе за утврђивање система мера у оквиру Програма међународне борбе против корупције. У мају исте године су државе чланице ОЕЦД на конференцији у Паризу усвојиле Препоруке у вези са корупцијом у међународним трговинским трансакцијама (М. Јањевић, Трећи стуб Европске уније, оп.цит. стр. 103).

³¹ Više : M. Santiago, Europol and Police Cooperation in Europe, Lampeter, 2000. godine

Заједничка делатност у оквиру полицијске сарадње према одредби члана 30. (раније К.2) Уговора из Амстердама обухвата :

1. оперативну сарадњу надлежних државних органа (полицијских и других специјализованих органа репресије) у области спречавања и откривања кривичних дела и истраживања у тој области,
2. сакупљање, чување, обраду и анализу релевантних информација,
3. сарадњу и заједничке иницијативе у погледу обуке, размене официра за везу, деташмана, коришћење опреме и криминалистичких истраживања,
4. г) заједничку процену специфичних истражних техника које се односе на откривање озбиљних облика организованог криминала³².

Нешто пре тога, детаљније одређење основа правосудне сарадње држава чланица Европске уније у кривичним стварима је учињено усвајањем Конвенције о формирању Европске полиције (конвенција Еуропол) на основу члана К.3. Уговора о Европској унији (95/Ц/316/01) од 26. јула 1995. године³³. У члану 2. ове Конвенције је наведено да Еуропол има за циљ да побољша у оквиру сарадње између држава чланица, ефикасност надлежних служби држава чланица и њихову сарадњу на превенцији и борби против тероризма, илегалне трговине опојним дрогама и других облика организованог међународног криминала, у случајевима када постоје конкретне индикације о постојању неке криминалне организације или структуре на подручју две или више држава чланица³⁴.

При томе је истакнуто да у надлежност Еуропола спадају, између осталих, и следећа тешка кривична дела : 1) прање новца које потиче од разних криминалних радњи и 2) разна кривична дела у вези са тим (која су наведена у Анексу 1.) међу којима се посебно истиче корупција.

У области наведених кривичних дела, Еуропол нарочито обавља следеће задатке³⁵ (сходно члану 3. Конвенције):

1. олакшава размену информација између држава чланица,
2. прикупља, сортира и анализира информације и податке,
3. преко својих националних јединица обавештава надлежне службе држава чланица о информацијама које се на њих односе и обавештава их о утврђеним везама између кривичних дела,
4. олакшава истраге у државама чланицама достављајући им све чињенице битне за одређени кривични случај и д) користи прикупљене и меморисане податке³⁶.

³² Т. С. Hartley, *Темељи права Европске заједнице*, Ријека, 2004. године, стр.124-137

³³ Љ. Стајић, *Основи безбедности*, Београд, 2003. године, стр.97-102

³⁴ В.Ђ.Деган, Б. Павишић, *Међународно казнено право*, Ријека, 2005. године, стр.373-376

³⁵ Д. Лопандић, М. Јањевић, *Споразум из Шенгена – за Европу без граница*, оп. цит. 118-122

³⁶ М. Јањевић, *Трећи стуб Европске уније*, оп.цит. стр. 312-313

Даљи корак у правцу интензивирања улоге Европске уније у спречавању и сузбијању тешких облика међународних кривичних дела³⁷ представљају напори управљени на доношење јединственог кривичног кодекса под називом : "Corpus iuris"³⁸. То је нацрт кодификације материјалног, процесног и извршног кривичног права Европске уније³⁹ који је урадила комисија угледних правних теоретичара под водством М. Делмас Мартија⁴⁰ 1996. године, а који је ревидиран у Фиренци 1999. године.

Ради се, заправо, о правном пројекту који чини 35 чланова који су распоређени у два дела : а) први део (чл. 1-17.) који уређује основна, суштинска материјалноправна питања и б) други део (чл.18-35) који уређује кривични поступак, организацију правосуђа и извршење кривичних санкција. Овај је акт примарно усмерен на заштиту финансијских интереса Европске уније, али је његова важност знатно шира јер поставља обресе будућег европског кривичног права или систем наднационалних кривичноправних норми.

Полазна основа "Corpus iuris" је пројекат Европског правног простора који се изражава кроз : а) асимилацију, б) сарадњу и в) хармонизацију европских система кривичноправне заштите, а који има за циљ уређење праведније, једноставније и делотворније кривичноправне репресије у области заштите финансијских средстава Европске уније⁴¹.

И коначно, специфичан допринос развоју кривичног права Европске уније представљају : 1) Уговор о Европском Уставу⁴² тзв. Римски Устав из 2004. године (чланак III – 275-277) и 2) Хашки програм⁴³ из 2005. године који садржи Десет приоритета за следећих пет година у смислу "Партнерства за европску обнову у подручју слободе, безбедности и правде" који посебну пажњу и активности органа Европске уније препоручују у подручју откривања, спречавања и сузбијања следећих кривичних дела :

1. фалсификовање заједничке валуте Евра,
2. преваре у вези са кредитним картицама и чековима,
3. прање новца,
4. трговина људима,
5. рачунарске саботаже и напади рачунарским вирусима,
6. корупција у приватном сектору и

³⁷ Д. Јовашевић, Кривично право, Општи део, Београд, 2006. године, стр.367-379

³⁸ Б. Павишић, Казнено право Вијећа Европе, оп. цит. стр.24-26

³⁹ Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, Београд, 2006. године, стр.582

⁴⁰ M. Delmas Marty, Procedure penale d'Europe, Padova, 2001. pp. 134-147; M. Delmas Marty, The Contribution of Comparative Law to a Pluralist Conception of International Criminal Law, Journal of International Criminal Justice, No. 1/2003. pp. 13-25

⁴¹ A. Cadoppi, Towards a European Criminal Code, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 1996. pp. 2-17

⁴² В.Б. Деган, Б. Павишић, Међународно казнено право, оп.цит. стр.373-376

⁴³ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, The Hague Programme – Ten priorities for the next five years, Security and Justice, COM (2005) 184 Final – Non published in the Official Journal (Више : Б. Павишић, Казнено право Вијећа Европе, ибид, стр. 25-27

7. загађење мора⁴⁴.

На 21. конференцији европских министара правде која је одржана 1997. године у Прагу⁴⁵ констатовано је да је "корупција један од саставних пратећих феномена организованог криминала. Организовани криминал путем корупције настоји да добије потребне информације, да минимизира ризик откривања од стране полиције и да оствари одлучујући утицај у друштву. Организовани криминал има на располагању знатна финансијска средства што корупцији даје неконтролисану димензију".

4. ИНТЕРПОЛ И СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

У предузимању различитих мера и радњи у циљу супротстављања и спречавања различитих облика и видова корупције, као и криминалитета уопште, а посебно је значајна улога Организације међународне криминалистичке полиције (познатије као Интерпол) која је основана 1923. године на међународној конференцији у Бечу у присуству 135 делегата из 19 држава Старог континента.

Међународна организација криминалистичке полиције – Интерпол⁴⁶ има за основни циљ успостављање ефикасне и квалитетне међународне сарадње међу појединим државама на плану сузбијања и спречавања криминалитета међународног, интернационалног карактера. Стога је потпуно логично да ова организација која има седиште у Француској, а националне бироуе у свакој појединој држави чланици, има посебно значајну улогу у настојањима да се међународна заједница уопште, а посебно поједине државе ефикасно, законито и квалитетно, супроставе различитим облицима и видовима корупције.

Према члану 2. Статута Интерпола задатак је ове међународне организације да :

1. помаже и развија међународну помоћ свих криминалистичких служби у оквиру закона оних држава које су његове чланице придржавајући се духа Опште декларације о правима човека Уједињених нација из 1948. године и
2. потпомаже, изграђује и пружа помоћ свим међународним и националним институцијама које учествују у борби (сузбијању - дакле репресији) или спречавању (превенцији) свих врста и облика криминалитета (осим када се ради о политичким и војним кривичним делима односно делима против вере или расе)⁴⁷.

⁴⁴ Више : V.C. Wingaert, Criminal Procedure Systems in the European Community, London, 1993. године; V.C. Wingaert, G.C. Stessens, International criminal law : a collection of international and european instruments, Hague, 1996. године; J. Pradel, G. Corstens, Droit penal europeen, Paris, 2002.године; В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Међународно кривично право, Београд, 2003.

⁴⁵ В. Гилмор, Прљави новац, Београд, 2005. године, стр.18; Д. Јовашевић, М. Гајић Гламочлија, Кривично дело прања новца, Београд, 2008. године, стр. 103-112

⁴⁶ Ж. Алексић, М. Шкулић, Криминалистика, Београд, 2002. године, стр. 33- 34

⁴⁷ З. Ђорђевић, Улога Интерпола у борби на сузбијању кријумчарења дроге, Будва, Зборник радова, 2004.

У циљу ефикасног спровођења послова и задатака из своје надлежности Интерпол у свом седишту поседује огромну централну картотеку као и бројне евиденције у које готово свакодневно пристижу бројни подаци са свих страна света о извршеним, покушаним или припреманим кривичним делима односно њиховим учиниоцима. Интерпол даље прикупља, сређује, анализира и размењује бројне податке и информације о извршеним кривичним делима, њиховим учиниоцима, криминалним групама и организацијама, врши идентификацију сумњивих лица или лица за којима је расписана потерница, затим лишава слободе лица због постојања основане сумње да су учинила неко кривично дело, али увек поступајући по налогу правосудних органа појединих држава итд.

Према слову Статута, Интерпол је надлежан за поступање у следећим случајевима :

1. илегална производња и трговина опојним дрогама,
2. фалсификовање и протурање новца, чекова и других вредносних папира,
3. фалсификовање уметничких дела,
4. крађе, преваре и провале,
5. убиства и
6. проституција и трговина белим робљем.

Сарадња у оквиру Интерпола се најчешће одвија преко централних националних бироа у појединим земљама. Један од посебно значајних поља овога рада свакако представљају и међународне потраге као и објаве, затим међународни налози за хапшења (црвене потернице), обавештења о међународним криминалцима без захтева за хапшења (зелене објаве), захтеви за обавештења о криминалцима (плаве објаве), трагање за несталим лицима, обавештења о неидентификованим лешевима и сл.

Поред Интерпола одређену помоћ појединим државама у супростављању различитим облицима и видовима криминалитета у Европи пружа и Еуропол - организација криминалистичке полиције држава чланица Савета Европе основан 1995. године. И надлежност ове регионалне полицијске организације се посебно огледа у предузимању различитих делатности на пружању међународне сарадње појединих држава као и међународне кривичноправне помоћи у сузбијању и спречавању криминалитета интернационалног карактера, а између осталог свакако и корупције на европском континенту⁴⁸.

5. ЕУРОПОЛ И СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

Поред Интерпола, значајну улогу у борби европских држава (посебно држава које су чланице Европске уније) против корупције има и Еуропол, организација европске полиције основана 1995. године.

године, стр. 333-341

⁴⁸ Савет Европе, Збирка докумената, оп. цит. стр. 131

Према члану 2. Конвенције Еуропол из 1995. године ова регионална организација у оквиру Европске уније има за циљ да побољша у оквиру сарадње међу државама ефикасност надлежних служби држава чланица Европске уније и њихову сарадњу у превенцији и борби против тероризма, илегалне трговине дрогом и других облика организованог међународног криминала у случајевима када постоје конкретне индикације о постојању неке криминалне организације или структуре на подручју две или више држава и када се с обзиром на обим и озбиљност случаја намеће потреба да државе покрену заједничку акцију⁴⁹.

Правни основ за успостављање, деловање и надлежност поступања Еуропола налази се у глави шест Уговора о европској унији из Мастрихта (чланови К-К9). Ове је одредбе даље конкретизовао Уговор о Европској унији из Амстердама (чл. 29-42.) из 1999. године односно Уговор у Ници (члан 7.) из 2001. године⁵⁰.

Основни циљеви овако успостављене полицијске и правосудне сарадње земаља чланица ове европске интеграције у области контроле криминалитета јесу :

1. успостављање високог нивоа заштите грађана у оквиру својих слобода и права,
2. успостављање високог нивоа безбедности и
3. успостављање високог нивоа обезбеђења правде односно владавине права, развијањем заједничких активности држава у области полицијских и правосудних послова у кривичним стварима и спречавања расизма и ксенофобије.

Ови се циљеви најпотпуније могу остварити енергичном, координираном и ефикасном акцијом против организованог криминала, посебно тероризма, трговине опојним дрогама и белим робљем, кријумчарења оружја и дрога као и трговином децом⁵¹.

Полицијска сарадња у овом погледу обухвата стварање и организовање специјализованих институција за успешну контролу и сузбијање криминалитета уопште, а посебно тешких и опасних облика и видова криминалитета интернационалног карактера. Та полицијска сарадња обухвата не само заједничку делатност полицијских (дакле репресивних органа), већ и сарадњу царинских и других специјализованих служби било директном сарадњом између држава чланица ове организације било посредством и преко Еуропола.

Та се сарадња непосредно односи на предузимање оперативних активности у циљу спречавања, откривања и истраживања кривичних дела, на сакупљање и чување, обраду, анализу и размену релевантних информација у вези са сумњивим финансијским трансакцијама, на заједничку иницијативу у погледу обуке, размене

⁴⁹ М. Јањевић, Трећи стуб Европске уније, Београд, 2003. године, стр.145-157

⁵⁰ Н. Гоеррингер., *Kriminologie*, Munchen, 1997. године, стр. 542-544

⁵¹ З. Стефановић, *Право Европске уније*, оп.цит. стр. 231 и даље

службеника као и коришћења опреме и одређених криминалистичких истраживања као и на заједничку процену специфичних истражних техника у откривању озбиљних облика криминалитета посебно оног организованог карактера⁵².

Основне активности Еуропола су усмерене на сузбијање и борбу против тешких облика криминала, на развијање полицијске сарадње у оквиру држава чланица Европске уније и размену информација ради омогућавања успешне активности националних полиција против транснационалног организованог криминала. Ова се организација посебно ангажовала на интензивирању сарадње између појединих држава и њихових надлежних полицијских, па и правосудних органа, на припреми, координацији и реализацији одређених истражних радњи укључујући и учешће у заједничким оперативним акцијама заједничких екипа, установљењу мреже истраживања, документације и статистике посебно о прекограничном криминалу где се посебно истиче : кријумчарење дрога, оружја и људи , а ту нарочито жена и деце.

Поред Еуропола одређени значај и улогу у спречавању и сузбијању корупције има и низ других европских регионалних организација⁵³. То су : 1) Европска судска мрежа – European Judicial Network (основан Заједничком акцијом јуна 1998. године), 2) Европско одељење за судску сарадњу – Eurojoust (основан на састанку Европског савета у Тампереу 1999. године, а регулисан Уговором из Нице 2001. године односно одлуком Савета Европе из 2002. године) и 3) Европско одељење за сузбијање превара – OLAF или European Anti Fraud Office (основан уговором из Мастрихта 1988. године, а реконструисан 1999. године)⁵⁴.

Уговором из Нице из 2001. године посебно је значајна активност формираног Европског одељења за судску сарадњу у унапређивању заједничких полицијских и правосудних активности.

Тако је Савет Европе у свом Извештају⁵⁵ од 19. марта 1998. године изразио између осталог одлучност да се бори свим расположивим средствима и мерама различитим облицима и видовима илегалне производње и трговине (у првом реду кријумчарења) опојним дрогама. На темељу "изражене забринутости земаља чланица Савета Европе" European Drug Abuse при Еурополу је обавезан да интензивира напоре узимајући у обзир информације добијене од појединих земаља чак и оних које у то време нису припадале овој регионалној организацији. Тако је Еуропол преузео улогу координатора свих активности на сузбијању илегалне фабрикације и кријумчарења опојним дрогама и другим психотропним супстанцијама.

⁵² D. Nelken, Collar Crime, Oxford Handbook of Criminology, 2000. године, стр. 901 ; U. Eisenberg, Kriminologie, Munchen, 2001. године, стр.713

⁵³ С. Соковић, Искусства ЕУ у сузбијању тешких облика криминала, Зборник радова, Будва, 2004. године, стр. 173-187

⁵⁴ Више : З. Стефановић, Право Европске уније, Београд, 2003. године ; Р. Вукадиновић, Право европске уније, Београд, 2001. године; Д. Лопандић, Оснивачки уговори Европске уније, Београд, 2001. године

⁵⁵ Љ. Стајић, Основи безбедности, оп.цит. стр. 150-151

6. ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Међу кривичним делима која свакако имају посебну улогу у остварењу заштитне и гарантивне функције кривичног права посебно у мултиетничким друштвима – у остварењу заштите најзначајнијих друштвених добара и вредности налазе се и кривична дела против службене дужности или службена кривична дела, а међу њима опет кривична дела корупције (примање мита и давање мита).

То су дела која завређују пажњу не само теорије и праксе, већ и стручне и опште јавности по низу својих карактеристика од којих су најзначајније:

1. ова дела врше службена (домаћа или страна) или одговорна лица,
2. она се врше у службеној дужности која се крши, злоупотребљава на различите начине,
3. незаконитост поступања службених лица у вршењу службе било због предузетих радњи или донетих аката,
4. наносење штете другим физичким или правним лицима или повређивање њихових права или пак прибављање користи за службена лица на коју немају права,
5. кршење поверења у службу и јавна овлашћења, па и у правни поредак и институције власти у оквиру правне државе и
6. корумпираност, поквареност, подмитљивост јавне власти.

Међу службеним кривичним делима на првом месту се налазе кривична дела корупције која представљају само различите облике и видове испољавања злоупотребе службеног положаја. Ради се о различитим облицима и видовима активног (давање мита) и пасивног примање мита) подмићивања која познаје велики број савремених кривичних законодавстава, али и више међународних аката, у првом реду аката Уједињених нација, Савета Европе и Европске уније.

Због изузетне опасности од коруптивних понашања појединаца и група посебно у транзиционим и мултиетничким друштвима, и међународна заједница (универзална међународна организација оличена у Уједињеним нацијама као и регионалне организације у првом реду Савет Европе и Европска унија са одговарајућим организацијама и агенцијама у свом саставу) је кроз низ међународних правних аката поставила солидну правну основу и инструментаријум за организовану заједничку акцију у откривању, кривичном прогону, процесуирању и сузбијању оваквих противправних понашања. У том погледу посебно су значајне активности најзначајније европске регионалне политичке и безбедносне организације Европске уније о чијим напорима као и активностима специјализованих међународних безбедносних организација управо говори овај рад.